

Stenogrammid

XIV Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 21.01.2020, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:02 Psühhiaatrilise abi seaduse § 3 täiendamise seaduse eelnõu (115 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärku 2. töonädala teisipäevast istungit. Alustuseks on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Tarmo Tamm, palun!

10:01 Tarmo Tamm

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Annan üle eile maaelukomisjonis algatatud seaduseelnõu, mis puudutab kalapüügiseaduse muutmise seadust. Selle mõtte on see, et tindi ja räabise püügil minnakse üle olümpiapüügilt individuaalkvootidele. See on suur samm edasi, mida on pikalt arutatud ja mille vastu on päris suur huvi. Ma loodan, et see saab seaduseks.

10:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem eelnõude ja arupärimiste üleandmise soovi Riigikogu liikmetel ei ole. Riigikogu juhatus menetleb üle antud seaduseelnõu vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohale registreerus 84 Riigikogu liiget, puudub 17 liiget.

1. 10:02 Psühhiaatrilise abi seaduse § 3 täiendamise seaduse eelnõu (115 SE) esimene lugemine

10:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme tänase päevakorra juurde. Täna on meil üks päevakorrapunkt: Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud psühhiaatrilise abi seaduse § 3 täiendamise seaduse eelnõu 115 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks Riigikogu liikme Helmen Küti!

10:03 Helmen Kütt

Austatud eesistuja! Lugupeetud ametikaaslased! Mul on väga hea meel tutvustada teile sotsiaaldemokraatide poolt eelmise aasta 3. detsembril algatatud psühhiaatrilise abi seaduse § 3 täiendamise seadust ehk eelnõu 115. Eelnõuga muudetakse psühhiaatrilise ...

10:03 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Head kolleegid! Ma palun vabandust, ettekandja! Keskendume tähelepanuga ettekandjale! Aitäh!

10:03 Helmen Kütt

Ma võin teist ka üle rääkida, kui te tahategi rääkida.

Eelnõuga muudetakse psühhiaatrilise abi seaduse sätteid, mis reguleerivad piiratud teovõimega isikule psühhiaatrilise abi andmist. Täna kehtiva regulatsiooni kohaselt ei ole alla 18-aastaselt noorel võimalik

saada psühhiaatrilist abi enne, kui tema vanem või seaduslik esindaja selleks nõusoleku annab. Äärmisel juhul saab selle asemel taotleda kohtu luba, kuid see võtab aega. Ravi viivitamine võib aga tuua kaasa haiguse süvenemise ning hilinenud ravi ei pruugi enam olla sama tulemuslik. Seega, seaduses sätestatu takistab põhjendamatult kaalutlusvõimelisele alaealisele noorele psühhiaatrilise abi andmist, piirates tema põhiseadusega kehtestatud enesemääramisõigust ja õigust saada kvaliteetset arstiabi mõistliku viivitusega.

Õiguskantsler pöördus eelmise aasta 3. juulil sotsiaalministri poole ettepanekuga muuta psühhiaatrilise abi seaduse § 3 selliselt, et piisavalt küpsel ja kaalutlusvõimelisel alla 18-aastaselt noorel endal oleks õigus anda teavitatud nõusolek psühhiaatrilise abi saamiseks. Täna on seadusandja jätnud mitmete terviseküsimuste, näiteks vaksineerimise, hambaravi ja reproduktiivtervise otsuste puhul arsti hinnata, kas konkreetne laps või noor on ikka piisavalt küps, et oma ravi üle iseseisvalt otsustada, seevastu psühhiaatrilise ravi andmisel pole seda hetkel tehtud. Hetkel kehtiv seadus nõuab, et peale lapse nõusoleku on alati vaja ka vanema nõusolekut, ehk puudub võimalus anda psühhiaatrilist abi vanema nõusolekuta. Enamasti tulevadki lapsed psühhiaatri vastuvõtule koos vanemaga, sellisel juhul hindab psühhiaater ravi vajadust ning laps ja vanem annavad raviks nõusoleku ühiselt. Üha sagedamini pöörduvad aga teismelised psühhiaatri poole üksi, vanemaid kaasamata. Selliseid juhtumeid tuleb Eestimaa haiglates ette igas kuus. Igal aastal tuleb ette ka juhtumeid, kui lapsevanemad või üks vanematest on kategooriliselt psühhiaatrilise abi vastu, hoolimata sellest, et noor ise soovib abi saada ja ka psühhiaatri hinnangul on ravi meditsiiniliselt põhjendatud. Neile väidetele on ka seletuskirjas viidatud ja need pärinevad õiguskantsleri 2019. aasta ülevaatest "Lapsed ja noored". Õiguskantsler on rõhutanud ja ka eelnõu algatajad leiavad, et üldjuhul tulebki ja tulekski psühhiaatrilise abi andmiseks kaasata vanemad. Esineb aga erandeid, kui see ei ole võimalik – näiteks on lapsevanem välismaal tööl või viibib pikemat aega kodunt eemal –, ning on ka juhtumeid, kui vanema kaasamine ei ole lapse huvides – näiteks kui laps on perevägivalla ohver või vanemal enesel on vaimse tervise probleemid. Tänases õigusruumis ei saa õigeaegselt aidata depressiooni, söömishäire või sõltuvuse käes kannatavat alaealist noort, kes abi saamiseks ise psühhiaatri poole on pöördunud ja kelle abivajadus on meditsiiniliselt põhjendatud ja kes on psühhiaatri hinnangul nõusoleku andmiseks piisavalt küps. Seega valitseb Eesti õigusruumis praegu laste tervisega seotud küsimustes vastuolu. Nagu uuringud näitavad, areneb enamik vaimse tervise probleeme välja lapsepõlves või varases täiskasvanueas. Kuni 50% vaimse tervise probleemidest avaldub koguni enne 14. eluaastat. Seega võib varajane sekkumine, märkamine ja õigeaegne abi tähendada, et peatatakse vaimse tervise häire hilisem avaldumine ja vähendatakse nende häirete avaldumist. Paljud häired on ennetatavad ja mitmed ka ravitavad. Käesoleva eelnõu kohaselt hindab piiratud teovõimega isiku kaalutlusvõimet tervishoiutöötaja. Tervishoiutöötaja on kohustatud piiratud teovõimega isikut informeerima seadusliku esindaja või muu tema jaoks usaldusväärse täisealise teovõimelise isiku kaasamise olulisusest. Seega kaasatakse seaduslik esindaja või muu täisealine teovõimeline isik raviprotsessi alaealise enda soovil. Kaasatav isik võib olla vanavanem, täisealine õde või vend, muu sugulane, sotsiaaltöötaja või muu lähedane täisealine teovõimeline isik.

Ma tahan väga tänada Õiguskantsleri Kantselei laste õiguste osakonna juhatajat Andres Aru, Eesti Psühhiaatrite Seltsi juhatuse esimeest lastepsühhiaater Anne Kleinbergi, Sotsiaalministeeriumi tervisesüsteemi arendamise osakonna nõunikku Ingrid Ots-Vaiki, Haridus- ja Teadusministeeriumi hariduskorralduse nõunikku Piret Liba, Eesti Puuetega Inimeste Koja nõustajat Kristi Rekandit ning muidugi häid ametikaaslasid sotsiaalkomisjonis väga konstruktiivse ja toetava arutelu eest. Kahtlemata tahan ma tänada ka Vabariigi Valitsust toetava seisukoha eest sotsiaaldemokraatide algatatud psühhiaatrilise abi seaduse § 3 täiendamise seaduse eelnõule 115. Parandusettepanekute esitamiseks on aega kümme päeva ning sotsiaaldemokraadid on väga avatud selle eelnõu veel paremaks muutmisele, täiendavate ettepanekute arutelule ja nende sisseviimisele, et vastuvõetav seadus saaks hea ja muudaks inimeste elu veel paremaks. Aitäh!

10:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile on ka küsimusi. Liina Kersna, palun!

10:09 Liina Kersna

Suur tänu, hea juhataja! Austatud ettekandja! Suur tänu selle teema avamise eest ka siin suures saalis. Me võime olla võrdlemisi kindlad, et see eelnõu saab seaduse jõu. Me teame, et Eestis on

lastepsühhiaatreid väga vähe. Mina olen kuulnud, et neid on umbes 25, aga oleks vaja oluliselt rohkem. Olge hea, öelge ka sealt puldist välja, kas alaealine peab minema tingimata lastepsühhiaatri juurde või ta võib minna ka tavalise psühhiaatri juurde.

10:10 Helmen Kütt

Suur aitäh selle küsimuse eest! See on väga oluline küsimus, sest tõepoolest on lastepsühhiaatreid ja, kui aus olla, ka tavalisi psühhiaatreid väga vähe. Neid peaks olema rohkem, et ei oleks pikki ooteaegu. Aga abi saamiseks ei pea laps pöörduma tingimata lastepsühhiaatri poole, vaid ta võib minna ka tavalise psühhiaatri vastuvõtule.

10:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalle Grünthal, palun!

10:10 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud ettekandja! Ma saan aru, et see praegune, teie esitatud eelnõu puudutab 18-aastaseid noori. Kuid kahjuks minu hinnangul ei korreleeru teie eelnõu tsiviilseadustiku üldosa seadusega, sest teatavasti kuuluvad piiratud teovõimega isikute hulka ka need, kes on vaimuhaiged, nõrgamõistuslikud või muul viisil ei suuda oma tegevust ja toiminguid juhtida. Sellest sõnastusest tuleb välja, et ka vaimuhaigetel on õigus ilma seadusliku esindajata neid toiminguid taotleda. Äkki tuleks siin mingi parandusettepanek või muudatusettepanek teha?

10:11 Helmen Kütt

Suur aitäh selle küsimuse eest! Teil on õigus, seaduseelnõu on sõnastatud nii, et see puudutab ka täisealisi piiratud teovõimega isikuid. Seletuskirjas oleme keskendunud eelkõige sellele probleemile, mille on üles tõstnud õiguskantsler, ja lastele. Ja tõepoolest, kümne päeva jooksul, mis parandusettepanekute esitamiseks on antud, saab nii seletuskirjas kui ka vajaduse korral tekstis teha muudatusi. Me ei saa lubada ebavõrdset kohtlemist. Näiteks muude valdkondade puhul – nagu ma siin enne ka viitasin –, mis puudutavad hambaravi ja reproduktiivtervist, on täiskasvanud piiratud teovõimega inimestel õigus ilma eestkostjata või kohtu määratud esindajata neid otsuseid teha. Nii et selles mõttes ma tänan teid selle küsimuse eest! Sotsiaalkomisjoni ettekandes käsitleb hea ametikaaslane Signe Riisalo seda teemat kindlasti laiemalt. Tõenäoliselt tuleb nii seletuskirjas kui ka vajaduse korral tekstis teha muudatusi. Me ei saa täiskasvanud piiratud teovõimega isikuid kohelda ebavõrdset.

10:12 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

10:12 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma loen siit, et kui tahad aborti teha või vaktsineerimisest loobuda ja kui sa oled kaalutusvõimeline, siis on see võimalik. Teine võimalus on, et sa ei ole kaalutusvõimeline – mida see üldse endast kujutab, et ei olda kaalutusvõimeline? Aga minu põhiküsimus on see: kui suur on see sihtgrupp lapsi või noorukeid, kellel võib olla depressioon, söömishäire või sõltuvushäire ja kelle vanemad on välismaal või kes on perevägivalla ohvrid? Kui suur see seltskond lapsi või noorukeid on, kelle jaoks me seda seadust siin teeme?

10:13 Helmen Kütt

Aitäh teile küsimuse eest! Mina tõepoolest rääkisin, et täna on seadusandja andnud arstile võimaluse hinnata terviseküsimuste puhul vaktsineerimise, hambaravi ja reproduktiivtervisega seotud otsuseid. Ehk et teil on õigus – meil on olemas kehtiv abordiseadus, milles on selline õigus juba olemas. Selle seaduseelnõuga mingit niisugust õigust enam juurde ei anta, vaid me räägime õigustest psühhiaatrilise abi seaduse kontekstis. Psühhiaatrilise abi saamine on täna alaealistele raskendatud. Nii nagu ütles õiguskantsler oma ülevaates ja ütles ka meie komisjoni istungil osalenud lastepsühhiaater Anne Kleinberg, pöördub noori psühhiaatri poole iga kuu, aga psühhiaatritel ei ole võimalik neid aidata, sest seadus seda täna ei võimalda. Kui palju selliseid noori on? Me võime öelda, kui palju meil on alla 18-

aastasi lapsi ja kui palju neist käib vanemaga psühhiaatri juures. Need andmed on kindlasti olemas. Aga tegelikult on oluline see, et kui meil on ka üks, kaks või kümme last – arvestades, et meil on tegelikult väga vähe lapsi – ja me tahame, et meie lapsed õigel ajal ravi saaksid, siis kui üks seadus muudab kas või 10, 20 või 30 lapse elu paremaks, on see väärt, et see vastu võetaks.

10:14 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urve Tiidus, palun!

10:15 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mulle väga meeldis teie äsja öeldud vastus, aga ma tahan täpsustada ühte seika. Praegune seadus takistab põhjendamatult kaalutlusvõimelisele alaealisele psühhiaatrilise abi andmist, piirates alaealise enesemääramisõigust. Nüüd see õigus tahetakse anda, aga lapse kaalutlusvõimet hindab tervishoiutöötaja. Kas te palun seletaksite natukene lahti, mis astme tervishoiutöötaja seda kaalutlusvõimet hindama hakkab?

10:15 Helmen Kütt

No tervishoiutöötaja all on mõeldud ka psühhiaatrit. Kui alaealine pöördub psühhiaatri poole või vajaduse korral ka perearsti poole, siis temaga vesteldakse ja talle selgitatakse, et vanema, täiskasvanu kaasamine oleks mõistlik ja noorele toeks, sest tihtipeale kaasneb abiga ka ravimite ostmise vajadus ja kõik muu. Aga kui alaealine, juhul kui see seadus jõustub, täiskasvanu kaasamisest keeldub – siin võib tegemist olla, nagu enne öeldud, perevägivallajuhtumiga, mille korral võib ahistajaks olla sellesama pere liige –, siis vanemat ei informeerita. Lapse, alaealise nõusolekul pöördutakse vajaduse korral ka sotsiaalameti poole, näiteks ravimite ostmiseks toetuse saamiseks. Eelkõige seisneb kaalutlusvõime hindamine selles, et meditsiinitöötajad – me usaldame neid, neil on vastavad teadmised – saavad vestlemise ja küsimuste esitamise kaudu ülevaate, kas laps on võimeline olukorda hindama, sellest aru saama. Kui ma päris ausalt ütlen, siis meie noored on väga nutikad ja tublid. Seda näitab ka see, et järjest rohkem on neid, kes saavad aru, et näiteks söömishäirete korral võib õigeaegne pöördumine päästa nad tulevikuprobleemidest. Ja võib olla ka nii, et noored ei taha oma vanemaid kurvastada sellega, et neil on probleemid ja mured. See seaduseelnõu annaks neile võimaluse ise arsti poole pöörduda.

10:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Anti Poolamets, palun!

10:17 Anti Poolamets

Lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! 2016. aastal tegid sotsiaaldemokraadid ja ka IRL-i esimees Margus Tsahkna suuri pingutusi soovahetuse lihtsustamiseks. Nad ütlesid oma ühisdokumendis, et on oluline tunnustada isiku sugu lähtuvalt tema enda tunnetusest. Nende plaani järgi pidid kõik mehed saama õiguse nõuda enda tunnistamist naiseks, naised jällegi võivad nõuda enda tunnistamist meheks. Kas selle eelnõuga on plaanis ka soovahetuse osas mõningaid lihtsustusi teha? Me teame Rootsist ja Inglismaalt, et see teema on eriti suureks puhutud – ilma vanemate loata ja psühhiaatri abiga turgutada soovahetuse soovi teismelistel noorte, kellel võib-olla on vaimne segadus ja kes siis vanemate loata lähevadki sugu vahetama.

10:18 Helmen Kütt

Suur aitäh teile esitatud küsimuse ja tsiteeringu eest! Nimetatud eelnõu ei käsitle kindlasti mitte seda teemat, see ei ava mingeid uusi soovahetuseks. Ma lihtsalt esitan siin, nagu ka seletuskirjas on esitatud, selle loetelu. Ja kui ma päris ausalt ütlen, siis ma arvan, et kui noor inimene psühhiaatri poole pöördub ja ta on segaduses, siis psühhiaater kahtlemata informeerib teda, et kasulik oleks kaasata ka vanem, täiskasvanud esindaja. Ta räägib ja vastab tema küsimustele. Doktor Google ei ole alati parim võimalus noorel vastuseid saada, seda ei ole ka tänaval olevad sõbrad ega mõni muu kamp inimesi, kes mõjutavad teda väljaspool arstikabinetti. Nii et uskuge mind, see eelnõu tuleb kasuks nendele

inimestele ja eelkõige noortele, kellel on vaimse tervise probleemid. Juhul, kui need vaimse tervise probleemid on sellised, mis seavad tema identiteedi kahtluse alla, siis eks ta 18-aastaselt hakkab ka neid otsuseid langetama – sõltumata sellest, mida tema vanemad arvavad.

10:19 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalle Grünthal, palun!

10:19 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud ettekandja! Ma saan aru teie murest, kuid mulle isiklikult tundub, et selle seaduseelnõu vastuvõtmine ei ole vist väga vajalik. Seda sellepärast, et teatud mõttes on võlaõigusseaduses, millele ka te siin praegu viitate, blanketne norm olemas. Võlaõigusseaduse § 766 lõige 4 sätestab, et piiratud teovõimega patsiendi puhul kuulub nõusoleku saamise kohustus ja õigus patsiendi seaduslikule esindajale niivõrd, kuivõrd patsient ei ole võimeline poolt- ja vastuväiteid vastutustundeliselt kaaluma. Ehk siis, ütleme, teatud määral on sellel piiratud teovõimega isikul õigus psühhiaatrilist abi saada ikkagi juba olemas. Kuidas te seda kommenteerite?

10:20 Helmen Kütt

Suur aitäh teile esitatud küsimuse eest! Kui te vaatate praegu kehtiva psühhiaatrilise abi seaduse § 3, siis seal ei ole mingit viidet võlaõigusseadusele. Te tsiteerisite meie eelnõus esitatud parandusettepanekut. Täna kehtiva psühhiaatrilise abi seaduse § 3 toob välja kolm punkti. Lõige 1: "Psühhiaatrilist abi antakse vaba tahte avalduse alusel, st isiku soovil või teadval nõusolekul." Lõige 2: "Piiratud teovõimega isikule antakse psühhiaatrilist abi tema seadusliku esindaja nõusolekul ja isiku enda tahte alusel niivõrd, kuivõrd ta on võimeline sellekohast tahet avaldama. Seaduslik esindaja ei saa esindatava asemel avaldada tahet psühhiaatrilise abi osutamiseks." Ja § 3 lõige 3 toob välja: "Psüühikahäirega isiku ravi ilma tema enda teadva nõusolekuta on lubatud ainult käesoleva seaduse §-des 11 ja 17 sätestatud juhtudel." Psühhiaatrilise abi seaduse § 11 puudutab tahtest olenematut vältimatut psühhiaatrilist abi, mida saab kohaldada ainult kohtu määruse alusel, ning § 17 toob välja psühhiaatrilise sundravi kohaldamise ja järelevalve. Need on need punktid, mis on esitatud täna kehtivas psühhiaatrilise abi seaduses psühhiaatrilise abi vabatahtlikkuse kohta. Meie esitatud eelnõu toob välja muudatused ehk § 3 lõiget 2 muudetakse järgmiselt. Loen selle ette, kuigi eelnõu on teil kõigil tõenäoliselt olemas: "Piiratud teovõimega isikule antakse psühhiaatrilist abi tema enda teadval nõusolekul või seadusliku esindaja nõusolekul vastavalt võlaõigusseaduse § 766 lõikele 4." Nii, nagu te tsiteerisite. Ma ei hakka seda lõiget uuesti ette lugema, mul on see siin ees küll olemas, aga te ise juba lugesite seaduse teksti täpselt ette ja teie olete jurist, mina sotsiaaltöötaja. Lisaks täiendatakse § 3 lõigetega 2¹ ja 2² sellises sõnastuses, nagu eelnõus näha on.

10:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kert Kingo, palun!

10:22 Kert Kingo

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Minul tekkis küsimus, milline oleks see psühhiaatrilist abi, ravi või protseduuri vajav olukord või seisund, mille korral lapsevanem, kes eelduslikult ikka hoolib oma lapse tervisest ja tema heast elu- ja käekäigust, on võib-olla sellele tegevusele vastu ega anna nõusolekut, aga see noor, alla 18-aastane piisavalt küps alaealine tunneb, et tegemist on kindlasti väga vajaliku protseduuriga. Kas te oskaksite selle kohta tuua konkreetse näite?

10:23 Helmen Kütt

Suur aitäh teile! Mina lähtun õiguskantsleri pöördumisest, mille ta esitas Sotsiaalministeeriumile – nii, nagu alguses sai öeldud – eelmise aasta 3. juulil. Need näited ei ole seotud mitte ainult sellega, et vanem on vastu, vaid ka vajadusega, et laps saaks psühhiaatri poole pöörduda ilma vanemate teadmata. Siin on põhjuseks näiteks perevägivald, söömishäired, ei taheta vanematele kurvastust valmistada sellega, et on mingid probleemid. Tihtipeale on vanematel ka tunne, et psühhiaatri poole pöördumine paneb nagu pitseri külge, või siis vanem viibib välismaal, nii et ei ole võimalikki koos temaga arsti juurde minna. Neid olukordi on mitmeid. Ma olen teiega väga päri ja – nii, nagu ma ka

eelnõu tutvustavas kõnes välja tõin – enamik noori pöördubki arsti poole tõepoolest koos vanemaga. Nii see on. Aga kui on erandeid ning lapsed vajavad varast sekkumist ja abi, siis ei tohiks me nende ees ust kinni panna. See on selle seaduseelnõu mõte. Aitame neid, kes näevad, et neil on probleemid, nad pöörduvad arsti poole ja saavad õigel ajal abi. Teinekord aitab ennetamine ja varajane märkamine hoida ära väga tõsiseid probleeme täiskasvanuelus.

10:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tarmo Kruusimäe, palun!

10:24 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea aseesimees! Hea ettekandja! Kas selle eelnõu raames suureneb meil meelsusvangide arv või hoopis väheneb?

10:25 Helmen Kütt

Suur aitäh teile küsimuse eest! Ma pean ütlema, et seda eelnõu esitajad ei ole kaalunud, arutanud. Kindlasti ei ole selle eelnõu eesmärk see, et meelsusvange juurde tekiks. Kindlasti mitte! Ma arvan, et selle eelnõu vastuvõtmisel võiks vange tulevikus vähemaks jääda. Kui inimesed saavad oma vaimse tervise probleemidele õigel ajal abi, siis võib-olla täiskasvanuelus on vägivalda, koolist väljalangemist ja kõike muud seesugust tunduvalt vähem.

10:25 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Ruuben Kaalep, palun!

10:25 Ruuben Kaalep

Aitäh! Hea ettekandja! Kas saate valgustada, mis põhjendusel on seni lapsevanema nõusolekut psühhiaatrilise abi puhul kohustuslikuks peetud?

10:25 Helmen Kütt

Ma päris lõppu ei kuulnud, aga et mis need põhjendused on või? Nagu ma ettekande alguses ütlesin, juhtis juba Õiguskantsleri Kantselei sellele tähelepanu ja pöördus Sotsiaalministeeriumi poole, et minister viiks sisse need muudatused, mis kaitsevad ja tagavad laste õigusi. Nii et see on üks põhjus, miks me selle eelnõu algatasime. Teine põhjus: olles sotsiaaltöötaja, tean, et väga- väga paljud probleemid on sellised, mida on hiljem lahendada tunduvalt keerulisem – need rikuvad inimese elu – kui õigel ajal abi andmise korral. Selle eelnõu mõte – nagu ma alguses ütlesin ja ka seletuskirjas on välja toodud – on see, et võimaldada alla 18-aastaselt noorel saada psühhiaatrilist abi enne, kui need probleemid on talle kaasa toonud sellise häire, mida hiljem on keeruline likvideerida.

10:26 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Riina Sikkut, palun!

10:26 Riina Sikkut

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Kas te kommenteeriksite, mis on siis selle muudatusettepaneku eesmärk? Mina näen seda ikkagi nii, et me seisame selle eest, et igal lapsel oleks võimalik saada abi, kui tal on elus tõsiseid muresid. See võib puudutada koolikiusamist, tavapäraseid suhteid vanematega. See, et võib-olla mõnel noorel on väga traumaatilisi kogemusi, puudutagu need ahistamist, koduvägivalda või sooidentiteedi küsimusi – jah, ka neid esineb, aga need ei ole ju selle muudatusettepaneku fookuses. Eesmärk on anda kõigile noortele abi. Noorte mured ja see tänapäeva stress võivad olla tingitud täiesti igapäevaelulistest küsimustest, mille puhul võib-olla tuntakse mingil põhjusel hirmu vanemate poole pöörduda.

10:27 Helmen Kütt

Aitäh esitatud küsimuse eest! Tõepoolest, sotsiaaldemokraadid lähtusid selle eelnõu esitamisel eelkõige sellest, et iga laps on väärtuslik, iga mure, mida laps ise tunneb, on oluline. Kui noor inimene võib juba 16-aastaselt minna valima ja otsustada, kellele ta annab kohaliku elu korraldamisel oma hääle, siis kui

ta tunneb, et tema vaimse tervise probleemid on sellised, mille lahendamisel ta vajab abi, kuid vanemad ei pea seda oluliseks – et küll see kasvades mööda läheb –, ei tohiks see noor jääda abita. Mina usaldan meie meditsiinitöötajaid, ma usaldan meie psühhiaatreid. Nad ei jäta vanemaid niisama kõrvale. Nad informeerivad last, soovivad tal siiski arutada olukord läbi ka vanematega, et need saaksid teda ravi jooksul toetada. Aga kui noor otsustab, et ta ei pea seda vajalikuks ja ta on psühhiaatri hinnangul sellise kaalutluse osas pädev neid otsuseid langetama, siis talle sellist abi ka võimaldatakse.

10:28 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jevgeni Ossinovski, palun!

10:28 Jevgeni Ossinovski

Aitäh, austatud ettekandja! See on kahtlemata hea seadus ja ma poleks muidu siia küsima tulnud, aga kuulasin EKRE esindajate küsimusi ja sattusin teatud kimbatusse. Võib-olla te oskate mind aidata. Kas te oskate hinnata – võib-olla komisjonis toimunud varasema menetluse või siinse arutelu pealt –, kuidas või mis põhjusel on niimoodi, et laste, alaealiste vaimset tervist puudutava eelnõu puhul huvitavad EKRE esindajaid valdavalt just laste seksuaalsust puudutavad küsimused? Millest selline elav huvi?

10:29 Helmen Kütt

Aitäh teile küsimuse eest! Ma arvan, et kõik küsimused, mis selle eelnõu kohta esitatakse, vajavad lahtirääkimist. Ei ole tabuteemasid. Sotsiaalkomisjoni ettekandes puudutab Signe Riisalo kindlasti ka komisjonis arutatut. Ma ei oska vastata teie esitatud küsimusele, mis puudutab seksuaalvaldkonna vastu huvi tundmist, aga ma ütlen veel kord, et kõik küsimused, mis esitatakse, on väärt vastuseid ja arutelu. Ühtlasi on mul väga hea meel, et sotsiaalkomisjonis otsustati väga üksmeelselt ehk siis erakondadeülesest saata see eelnõu saali esimesele lugemisele. Ja nii nagu ma oma ettekande lõpus mainisin, on ka Vabariigi Valitsus andnud toetava seisukoha – ja tõepoolest sellegi kohta, et täiendada ka täiskasvanute osas seletuskirja teksti. Ma arvan, et arutelud on vajalikud, aga seadus on väga hea. Uskuge!

10:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

10:30 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Õiguskantsler on pöördunud ministri poole sellega, et kui on tegemist piisavalt küpse ja kaalutlusvõimelise alla 18-aastase inimesega, siis tal peaks olema kõnealune õigus. Aga oskate te öelda, et kui keegi on piisavalt küps ja teine on lihtsalt küps, siis mis vahe seal on? Hiljem kirjeldatakse pöördumises seda, et tervishoiutöötaja peab hindama, kas noor inimene on kaalutlusvõimeline, aga piisavast küpsusest enam ei räägita. Mis on küpsuse ja piisava küpsuse vahe või kes selle piiri tõmbab?

10:31 Helmen Kütt

Aitäh teile küsimuse eest! Nii nagu notarid hindavad, kas inimene on lepingute sõlmimisel teovõimeline, kas ta saab aru, mida tehakse, nii on ka meditsiinitöötajatel oma hindamisinstrumendid.

Meditsiinitöötaja annab hinnangu, kas konkreetne noor saab oma soovist aru, avaldab oma soovi selgelt, vestlustel hinnatakse selle noore küpsust – kasutame siis seda väljendit. Ma ei oska teile täpsemini selgitada, millised on need testid ja millised on need küsimused, aga ütlen veel kord, et ma usaldan meditsiinitöötajaid, ma usaldan lastepsühhiaatria seltsi. Ja ma usun, et kui õiguskantsler on selle probleemi tõstatanud, siis ei põhine see lihtsalt kellegi tundel, vaid tegemist on konkreetsete juhtumitega, mis jäävad täna paljudes Eestimaa haiglates või tervisekeskustes, kuhu samuti pöördutakse psühhiaatrilise abi saamiseks, lahenduseta. Jäävad ootele võib-olla mitmeks aastaks, kuni laps saab täisealiseks. Ja oluline on ka see, et tõepoolest, kui meie lapsed juba psühhiaatri poole pöörduvad, siis nad tajuvad seda probleemi. Kui pöördutakse nalja pärast, siis uskuge, psühhiaater tunneb selle ära ega anna ravi saamiseks nõusolekut. Mul ei ole siin teile instrumenti ette näidata. Eelnõu teise lugemise eel võime seda teemat kahtlemata ka sotsiaalkomisjonis veel arutada, aga ma usaldan meie selle valdkonna spetsialiste.

10:33 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Ruuben Kaalep, palun!

10:33 Ruuben Kaalep

Aitäh! Ma küsin uuesti oma eelmise küsimuse. Milliseid põhjendusi on varem toodud selle poolt, et lapsevanema nõusolek peaks olema kohustuslik? Millistele kaalutlustele on praegune süsteem üles ehitatud?

10:33 Helmen Kütt

Et milliseid kaalutlusi on vastuvõetud seadustes varem toodud selle poolt, et lapsevanema nõusolek peab olema olemas? Ma arvan, et ma sain aru. Esiteks mainin seda, et me muudame seadusi aja muutudes. Meie noored on kindlasti hoopis teistsugused, kui nad olid kümme aastat tagasi. Ja nii nagu ka ettekandes sai öeldud, pöördubki enamik vastuvõtule koos vanemaga. Heas peres, kus asjad räägitakse läbi, peres, kus on usaldus ja teineteisemõistmine, seda seadust vaja ei ole. Need on üksikud erandid, kus lapsel on tegelikult probleem, aga ta ei saa õigel ajal psühhiaatri poole pöörduda. Nende erandite jaoks see seadus ongi. See annab võimaluse psühhiaatri või tervishoiutöötaja antud kaalutletud hinnangu põhjal saada vajalikku ravi ka enne täisealiseks saamist.

Kui õiguskantsler on Sotsiaalministeeriumi ja ministri poole pöördunud ning pidanud seda vajalikuks, siis temal on kindlasti ka näiteid ja muud infot. Kui te seletuskirja loete, siis näete, et meil on seal viited õiguskantsleri väljatoodud uuringutele, pöördumistele ja juhtumitele. Uskuge, see seadus ei muuda kellegi elu halvemaks, ja näiteks sellise pere lapsel, kus ei ole probleeme usaldusliku suhte ega perevägivallaga, seda seadust vaja ei ole. Aga seda on vaja nendel, kelle puhul see täna on probleemiks.

10:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kert Kingo, palun!

10:35 Kert Kingo

Lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Minus tekitab küsimusi see, kui sotsiaaldemokraadid pensionireformist rääkides on seisukohal, et täiskasvanud inimesed ei suuda otsustada adekvaatselt ja õigesti, kuidas oma rahaga ümber käia, aga nüüd, kui seda eelnõu vaadata, on sotsiaaldemokraadid vägagi veendunud, et alaealised, lapsed on niivõrd pädevad võtma vastu oma tervist puudutavaid otsuseid kas protseduuride või mingi ravi osas, mis võib vaieldamatult kaasa tuua pöördumatuid ja kahjulikke tagajärgi. Kas te oskate põhjendada, miks te leiate, et alaealine on väga otsustusvõimeline, aga täiskasvanud inimene ei suuda oma asjade üle otsustada?

10:35 Helmen Kütt

Suur aitäh teile esitatud küsimuse eest! Uskuge mind, seda eelnõu esitades ei analüüsinud sotsiaaldemokraadid, kas pensionireform võiks sellega kuidagi haakuda. Selle seaduse sisu puudutab erijuhtumeid psühhiaatrilise abi saamisel, millele on viidanud nii õiguskantsler kui ka mitmed psühhiaatrid. Probleemid lastega on tekitanud selle seaduseelnõu koostamise vajaduse.

10:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tarmo Kruusimäe, palun!

10:36 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea aseesimees! Hea ettekandja! Mulle pakub huvi just see küpsuseteema ja mul on arvamus, et äkki meie otsustajad ja menetlejad on juba liiga küpsed, et otsustada, mis hetkest alaealine on küps või ei ole. Täna tuleb välja, et alaealine on 16-aastaselt küps valima kohalikku omavalitsust, aga 17,5-aastaselt ei ole ta veel küps, et osta endale energijooki või, mis veel hullem, alkoholivaba õlut. Kui küps on küps ja millal on ta nii küpse, et vajab abi?

10:37 Helmen Kütt

Suur aitäh teile selle küsimuse eest! Minu meelest võiksite peale esimest lugemist tulla kõnepulti ja sellel teemal kõnelda ning muudatusettepanekute esitamise ajaks teha ettepanekuid või algatada

näiteks eelnõu, mis puudutab tervise või energijajookide teemat. Selle seaduse mõistes, ütlen veel kord, lähtume me psühhiaatrilisest abist ja kui sõna "küps" on sellise kõlaga, mis tekitab küsimusi, siis paneme "on pädev otsustama", "on võimeline otsustama". Kasutame muud sõna. Aga kindlasti me teise lugemise eel sotsiaalkomisjonis selle küpsuseteema ette võtame, ma luban teile isiklikult ja annan teada. Aitäh!

10:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Paul Puustusmaa, palun!

10:37 Paul Puustusmaa

Aitäh! Hea ettekandja! Mul on väga sügav kahtlus, et tegemist on taas sellise poliitilise, tellitud seaduseelnõuga, mille mõte on ikka üks: suruda alla sellised õigused ja kohustused, kahandada võimalikult palju selliste õiguste ja kohustuste teket, et lapsi saaks järjest rohkem ja rohkem poliitikasse tuua ning anda neile suuremad võimalused teha valikuid ilma, et vanemad neid suunata saaks, neid väljastpoolt suunata saaks. Selline tunne tekib. Ja sellepärast ma igaks juhuks küsin – et neid kahtlusi pisut hajutada –, kui suur statistiliselt või hinnanguliselt ikkagi on selliste kaasuste või nende asjade arv, mis üldse põhjustavad sellise seaduse vajaduse. Kui palju on neid juhtumeid, mida varem pole olnud ja mis viimasel ajal või viimastel aastatel on tekkinud, et nüüd hirmsasti on vaja sellist seadusemuudatust?

10:38 Helmen Kütt

Suur aitäh teile esitatud küsimuse eest! Mul on hea meel, et kui on kahtlusi ja kõhklusi, siis need esitatakse ja nende kohta küsitakse. Ja tõenäoliselt saavad küsimused arutelude käigus ka vastused. Sotsiaalkomisjoni ettekandja kindlasti valgustab seda arutelu. Ka teie esindaja sotsiaalkomisjonis saab selle seaduseelnõu teiseks lugemiseks ettevalmistamisel ja menetlemisel neid küsimusi esitada. Mina jään siiski alguses öeldu juurde. Nii nagu on välja toodud seletuskirjas ja nii nagu on öeldud ka õiguskantsleri pöördumises, tuleb tähelepanu suunata nendele eranditele, mille korral praegu alaealine ei saa abi, kuigi ta pöördub psühhiaatri poole – olgu põhjuseks söömishäire, olgu selleks siis, ma ei tea, murtud süda, õnnetu armastus. Ta näeb, et tal on probleem, ning ta vajab abi ja tuge. Mida varem ta abi saab, seda tugevam on ta täiskasvanueas.

Selle kohta, et eelnõu on poliitiline, ütlen, et jah, see eelnõu puudutab tervishoiupoliitikat. See eelnõu, mis puudutas valimisõigust, on juba vastu võetud ja selle alusel 16-aastased lähevadki valima. See eelnõu on aga tervishoiupoliitiline.

10:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Paul Puustusmaa, palun!

10:39 Paul Puustusmaa

Aitäh! Ma saan aru, aga ma ütlen, et need kuuluvad nagu ühte kimpu. Aga ikkagi statistiliselt – kui palju neid erilisi vajadusi peegeldavaid sündmusi on? Kas on mingit statistikat selle kohta?

10:40 Helmen Kütt

Jaa, aitäh teile selle küsimuse eest veel kord! Kahju, et te selle küsimuse nüüd minu peale ära raiskasite. Komisjonis peetud aruteludes oleks ka Signe Riisalo kindlasti vastanud. Aga kuna ma ise osalesin komisjoni istungil, siis ma võin öelda, et nii nagu seletuskirjas ja minu ettekandes mainitud, neid pöördujaid ja erandeid on. Pääaegu iga kuu pöördub keegi psühhiaatri või lastepsühhiaatri poole, kuid abi ei saa, sest seadus selle võimaluse ilma vanema nõusolekuta välistab. Kui ei ole võimalust pöördumiseks, siis ei oska me ka statistikat paremini anda. Tutvuge õiguskantsleri 2019. aasta ülevaatega "Lapsed ja noored", seal on need andmed välja toodud.

Ma arvan, et hirm selle ees, et lapsed või noored pöörduvad varakult spetsialisti poole, kui nad tunnevad, et neil on probleem, on asjatu. Psühhiaater soovib neil rääkida vanematega, juhul kui perekond on olemas – aga mitte perevägivald korral –, leida endale see, kellega teemat arutada, kas või vanavanem, et mitte päris üksi jääda. Uskuge, täna valitsev olukord, kus lapsed kasutavad Google'it ja tänaval teatud kambad selgitavad, kuidas päriselt elu käib, on noortele palju ohtlikum kui see, et nad saavad kvalifitseeritud ja väga kõrgetasemelist psühhiaatrilist abi.

10:41 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Ma palun nüüd kaasettekandjaks sotsiaalkomisjoni liikme Signe Riisalo!

10:41 Signe Riisalo

Hea juhataja! Head kolleegid! Mul on väga hea meel, et nii oluline seadus, mis on suunatud eeskätt laste abistamisele, on tekitanud niivõrd elava diskussiooni ning mul on väga hea meel just seda seadust siin komisjoni nimel tutvustada. Ühtlasi soovin ma eriliselt tänada sotsiaaldemokraatide fraktsiooni, et nad selle eelnõu on esitanud.

Seda eelnõu on sotsiaalkomisjonis arutatud kahel korral, 17. detsembril ja 13. jaanuaril. 17. detsembril osales arutelul suurem kaasatute ring. Lisaks komisjoni liikmetele olid kohal Sotsiaalministeeriumi nõunik Ingrid Ots-Vaik, Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik Piret Liba, Õiguskantsleri Kantselei esindaja Andres Aru, Eesti Puuetega Inimeste Koja esindaja Kristi Rekand ja Eesti Psühhiaatrite Seltsi juhatuse esimees, lugupeetud lastepsühhiaater Anne Kleinberg.

Arutelu käigus olid kõik osapooled selle poolt, et anda lastele piisava küpsuse korral ligipääs psühhiaatrilisele abile. Diskussiooni tekitas aga asjaolu, et esitatud eelnõu sätted laienevad ka piiratud teovõimega täisealistele isikutele. Seletuskiri selle kohta täiendavat selgitust ei anna, keskendudes ainult alaealistele, kellele selle eelnõuga lubatakse ligipääs psühhiaatrilisele abile ilma seadusliku esindaja ehk vanema nõusolekuta. Õiguskantsleri Kantselei esindaja jäi seisukohale, et tulenevalt puuetega inimeste konventsiooni üldisest põhimõttest on ka puuetega inimeste puhul, kellel on piiratud teovõime, mõistlik ja vajalik anda sarnane ligipääs psühhiaatrilisele abile. Samal seisukohal olid ka Sotsiaalministeerium ja Eesti Puuetega Inimeste Koda. Peale komisjoni arutelu saime ka kirjalikud seisukohad. Kirjaliku seisukoha saime muu hulgas Eesti Puuetega Inimeste Kojalt, kes ütles, et toetab eelnõu, kuid nende soov on, et seletuskirja täiendataks selles osas, mis puudutab täisealisi piiratud teovõimega inimesi. Hea meel on ka valitsuse seisukoha üle, sest valitsus on seda eelnõu toetanud hoolimata asjaolust, et neil on tegelikult kavas kogu psühhiaatrilise abi seadust terviktekstina uuendada. Valitsus pidas piisavalt oluliseks ja vajalikuks, et alaealistele ja piiratud teovõimega täisealistele tagataks ligipääs psühhiaatrilisele abile juba varem. 13. jaanuaril oli komisjoni kutsutud Sotsiaalministeeriumi esindaja Ingrid Ots-Vaik, kes tutvustas valitsuse seisukohta. Komisjon tegi konsensuslikud otsused: võtta eelnõu päevakorda tänaseks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada, anda kümme päeva aega muudatusettepanekute tegemiseks ja määrata mind ettekandjaks. Endise lastekaitsetöötajana tahan omalt poolt öelda seda, et psühhiaatriline abi ei ole midagi sellist, mida peaks pelgama. Psühhiaatriline abi, lisaks medikamentoossele ravile, on kindlasti ka teraapia. Kui me räägime lastest ja noortest või ka piiratud teovõimega inimestest, kes võiksid sedalaadi abi vajada, siis tegelikult me räägime nendest lastest, kes kasvavad peredes, kus vanemlik praktika on kas autokraatne, ambivalentne või lausa hoolimatu ehk vägivaldne ja lapse vajadusi mitterahuldav. Helmen Kütt tõi väga hästi välja ka selle asjaolu, et lapse vaimse tervise arengule luuakse baas või alus just varases lapsepõlves ja perekonnal on selles väga-väga suur roll. Ma kindlalt usun, et enamik Eesti peresid hoolivad oma lastest ja teevad kõik endast sõltuva.

Siin oli küsimus numbritest. Kahjuks me teame, et statistika järgi oli Eestis 2018. aastal registreeritud 9500 abivajavat last. Nende laste abivajadused on erinevad, kõik ei ole seotud psühhiaatrilise abivajadusega. Aga kõigi nende laste puhul võib esineda teatav risk, mille realiseerumist annab ennetada. Need on lapsed, kes on läbi elanud trauma. Mis on trauma? Vanemate kaotus, vanemate surm, vanemate lahutus, aga ka vanemate poolt hüljatud olemine. Samuti võib selliste laste hulgas olla neid, nagu siin juba varasemalt märgitud, kelle probleemiks on koolikiusamine kas kaasõpilaste või siis kahjuks ka täna veel õpetajate või muu koolipersonali poolt. Me räägime seksuaalsest väärkohtlemisest. 2018. aastal oli seksuaalse väärkohtlemise ohvreid Lastemajas ca 200. Kusjuures need juhtumid olid ainult Tallinna ja Tartu ehk Põhja- ja Lõuna-Eesti juhtumid, sest Lastemaja, mis abistab seksuaalselt väärkoheldud lapsi, ei ole meil täna kahjuks veel Ida-Virumaal ega Läänemaal. Nende majade loomine on plaanis. Mõtleme ka nende laste peale, kelle vanemad töötavad välismaal. Umbes 3% Eestimaa alaealistest lastest on need, kelle vanemad töötavad kas lühemat või pikemat aega välismaal, ja esineb perioode, kus lapsel võib tekkida vajadus ligipääsuks ka psühhiaatrilisele abile.

Niipalju siis sellest, kes on need lapsed ja kui palju neid võib olla. Aga täitsa kindel on see, et seaduse jõustumine ei too kaasa masspöördumist psühhiaatrite poole. Teadlikkus sellest, et niisugune võimalus on lastel ja noortel olemas, kasvab ajapikku. Samamoodi ei ole praktika, kuidas arsti poole pöörduda,

lastele teada või pole see lihtne. Tihtipeale on tegelikult koolipsühholoogid, lastekaitsetöötajad ja perearstid need, kes aitavad teavet vahendada ja suunata lapsi eriarstiabi juurde, mida psühhiaatriline abi ilmselgelt on. Väga oluline on siinkohal rõhutada sedagi, et psühhiaatriline abi on tegelikult tegelemine tagajärgedega. Kui me päriselt tahame ennetada laste vaimse tervise probleeme, siis peame senisest enam tähelepanu pöörama esmatasandi tervishoiule, see hõlmab koolitervishoidu, vaimse tervise kabinetide tõhustamist, vaimse tervise õdede toimetamist laste ja noortega ning kliiniliste psühholoogide töid ja tegemisi. Kõik me teame, et nii koolipsühholoogid kui ka kliinilised psühholoogid vajavad oma kutseasta läbimiseks riigieelarvest enamat ressursi, mis käesoleva aasta eelarvesse kahetsusväärset ei jõudnud.

Meil oli komisjonis arutelu all ka teema, mida teha seoses sellega, et lastepsühhiaatreid napib, nagu varasemalt oli juttu. Psühhiaatrias ei tehta seaduse tasandil vahet selles, kas tegemist on lastepsühhiaatriga või tavalise psühhiaatriga. Kõik psühhiaatrid on võimelised lapsi ja noori aitama. Ja tegelikult on väga oluline see, et neid muid abistajaid esmatasandil juurde tuleks. Küsimused, kallid kolleegid!

10:50 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Riina Sikkut, palun!

10:50 Riina Sikkut

Aitäh! Mul on väga hea meel, et valdkonnas töötanud ja seda sügavalt tundvad inimesed nagu Helmen Kütt ja Signe Riisalo on sellise eelnõu eest seismas ja sellist muudatust meie laste jaoks ette võtmas. Ma küsiksin – just arvestades seda, et sul on nii pikk lastekaitse kogemus –, kas lisaks kõigile väga tõsistele traumadele ja äärmuslikele juhtumitele esineb ka situatsioone, kus lapse mure võivad olla põhjustanud näiteks vanemate omavahelised suhted, laste stressi on tinginud vanemad ja seetõttu on soov kellegi teisega rääkida. Kas esineb juhtumeid, kus laps soovibki südant puistata võõrale inimesele, mitte pöörduda oma vanemate poole? Kas esineb juhtumeid, kus see, mida vanemad lapselt ootavad, näiteks õppe edukuse mõttes, ...

10:51 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Küsimuse esitamise aeg on möödas.

10:52 Riina Sikkut

... võib olla stressi ja depressiooni põhjuseks, mistõttu soovivad nad pöörduda võõra inimese poole?

10:52 Signe Riisalo

Aitäh, Riina Sikkut, väga hea küsimuse eest! Jah, perevägivald, olgu see siis lapse vastu suunatud või laps selle pealtnägija, on igal juhul see faktor, mis tekitab lapsele trauma. Tänapäeva aju-uuringud näitavad, et väikelapseas vägivaldsete peresuhete pealtnägijaks olemine mõjutab oluliselt aju struktuuri ja seeläbi ka vaimset tervist. Nii et täiesti kindel on see, et vägivaldsed peresuhted on lapsele – mitte üksnes ohvri, vaid ka pealtnägija rollis – kahjulikud ja mõjutavad tema vaimset tervist.

Nüüd küsimuse teine pool. Kas on neid olukordi, kus laps soovib oma muredest rääkida väljaspool perekonda ja mingil põhjusel ei usalda või ei saa usaldada oma vanemaid? Need mured võivad olla seotud õppimisega, need mured võivad olla seotud laste endi vaheliste, sõpradevaheliste suhetega, aga need mured võivad olla seotud ka vanematevaheliste suhetega. Vastus on kindlasti "Jah". Väga hea näide on meil lasteabitelefoni, mida lapsed väga aktiivselt kasutavad. Ma peast statistikat ei ütle, aga need arvud ainult kasvavad. Lapsed küsivad nõu väga erinevate olukordade ja juhtumite puhul. Kusjuures lapsed ei küsi nõu mitte ainult ennast puudutavates küsimustes, vaid nad küsivad nõu ka oma sõprade kohta, et neid abistada ja neid suunata.

Aga ma väga loodan, et need juhtumid, mida sa kirjeldasid, Riina, ei jõua psühhiaatri kabinetti, sest nende juhtumite jaoks peaks olema olema üsna mitualamat võrku, kus need lapsed juba kinni püütakse, neid lapsi märgatakse. Näiteks lasteasutustel on kohustus teavitada lastekaitsetöötajaid. Lastekaitsetöötajatel on väga suured volitused vanemaid juhendada ja neile lõpuks kohaliku omavalitsuse haldusaktina ka ettekirjutusi teha, et nad püüaksid oma lapsi paremini aidata. On veel koolipsühholoogid, perearstid, kindlasti vaimse tervise õed – sõltub lapse vanusest, olukorrast ja

situatsioonist.

Aga mis on suureks mureks? Üks asi on see, kui lapsel on trauma põhjustatud kahjustus. Aga suureks mureks on tegelikult hoopis need vaimse tervise probleemid, mis on geneetilist päritolu ja mida soodustavad sotsiaalsed tegurid. Me räägime siin näiteks aktiivsus- ja tähelepanuhäirega lastest, kelle hulk on kogu maailmas drastiliselt kasvamas ja Eesti ei ole kaugeltki mitte erand. Ehk tegelikult me ei räägi ainult sotsiaalsetest oludest, vaid me räägime ka haigustest, mis meie lapsi vaevavad.

10:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Helmen Kütt, palun!

10:55 Helmen Kütt

Suur aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Järsku te natuke puudutate seda teemat, mille Sotsiaalministeeriumi esindaja tõi välja just nimelt psühhiaatrilise abi seaduse ettevalmistamise protsessis. Seal toodi välja ka see, et see protsess võib võtta aega paar aastat. Kas ma mäletan õigesti?

10:55 Signe Riisalo

Jah, sa mäletad õigesti. Sotsiaalministeeriumi esindaja Ingrid Ots-Vaik kinnitas, et kuigi selle seaduse muutmine on olnud kavas juba mitu aastat, siis tegelikult täna ei ole veel sätete kirjutamiseni jõutud. Puhas loogika ütleb meile seda, et valitsuses või ministeeriumis ette valmistatud seaduste menetlemise tingimused tähendavad seda, et kulub umbes kaks aastat, enne kui kõnealune seadus võiks Riigikokku jõuda.

Aga mul on, Ruuben Kaalep, sulle ka võib-olla natuke detailsem vastus. Sa küsisid ennist mitu korda proua Helmen Küttilt, mis oli see põhjus, miks varem oli seaduses sätestatud nõue, et vanema nõusolek on psühhiaatrilise abi saamise puhul hädavajalik. Ma olen rääkinud nende inimestega, kes kehtivat seadust toona kirjutasid. Nende hulgas oli nii ministeeriumi ametnikke kui ka Eesti Psühhiaatrite Seltsi inimesi. Nad on kinnitanud mulle, et toona seadust tehes oli see natuke ka möödalaskmine, sest kui räägiti piiratud teovõimega inimesest või isikust, siis ei mõeldud selle all last. See ei olnud algne mõte. Ja sellepärast on mitmed psühhiaatrite seltsi inimesed mulle öelnud, et see viga tuleks parandada. Sellist ideed algselt ei olnud, et piirame teatud liiki arstiabi kättesaadavust, sest ma tõepoolest ei näe riske, mida psühhiaatri külastus võiks lapsele kaasa tuua.

Mitu korda on küsitud ka küpsuse kohta. Mis on piisav küpsus? Mis on küpsus? Esiteks, sõna "piisav" kasutatakse seaduses üldjuhul juriidilise terminina ja sõna "küpsus" ei ole tegelikult ju seaduses kasutatud. Me oleme seaduses rääkinud "teadvast nõusolekust", mis on juriidiline termin. Aga küpsust kui sellist hindavad kõige paremini tõepoolest nii kliinilised psühholoogid kui ka psühhiaatrid. See, kas inimene on antud ajahetkel adekvaatne midagi otsustama, on antud psühhiaatrite pädevusse juba üsna mitmes teiseski eluvaldkonnas – kas me räägime relvaloast, kas me räägime autojuhtimise õigusest, neid asju võib tuua veel ja veel. Jah, ka soovahetus on seotud psühhiaatritega, sest psühhiaatri arvamus on soovahetuseks vajalik. Küll aga ei toimu soovahetus psühhiaatri juures ja psühhiaatri teenusena. Seda otsustab tegelikult Sotsiaalministeeriumi juurde loodud eraldi komisjon ja seal tehakse eraldi arstlik ekspertiis, mille tulemusena langetatakse otsus. Kusjuures puhveraeg on kaks aastat ja alaealistele soovahetust ei võimaldata.

10:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalle Grünthal, kas teil on protseduuriline küsimus?

10:58 Kalle Grünthal

Ei ole.

10:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Siis ei saa me teile küsimisvõimalust suures saalis praegu lubada. Kert Kingo, kas on protseduuriline küsimus? Ei ole. Helmen Kütt, palun!

10:58 Helmen Kütt

Suur aitäh, eesistuja! Austatud ettekandja! Ütlen stenogrammi huvides, et mitte nende lõigete kirjutamiseks ei lähe Sotsiaalministeeriumil aega kaks aastat, vaid ette võetakse terve psühhiaatrilise abi seadus. Seetõttu leidis Sotsiaalministeeriumi esindaja, et oleks õige nende lõigetega seotud otsused juba varem ära teha. Terve psühhiaatrilise abi seaduse kirjutamine on aga pikk protsess, kus on vaja kooskõlastusi ja kõike muud. Kas on nii?

10:59 Signe Riisalo

Jah, see on nii, vastab tõele.

10:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Marko Šorin, palun!

10:59 Marko Šorin

Aitäh, eesistuja! Hea ettekandja! Väljendan samuti sümpaatiat selle muudatusettepanekuga tegelemise vastu. Psühholoogilised vajakajäämised on ju sellised, mis inimesel välja ei paista. Aga kuna oli juttu, et praegune eelnõu on vigade parandus kunagi tehtud või kahe silma vahele jäänud aspekti suhtes, siis küsin, et missugune on see ajaaken, millal see seadus vastu võeti, mida me nüüd parandame. Iseenesest on tore, et meie ühiskond areneb, me saame aru, et kunagi tehtud vead tuleb parandada, aga öelge umbmääraselt – ma ei nõua kuupäeva ega aastat –, kas see on näiteks kolm aastat või rohkem.

11:00 Signe Riisalo

Ei, ma ei ütle teile praegu seda aastanumbrit, aga see on oluliselt rohkem kui kolm või viis aastat. See on kindlasti üle kümne aasta. Aga peast ma teile seda psühhiaatrilise abi seaduse vastuvõtmise kuupäeva praegu ei ütle.

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kai Rimmel, palun!

11:00 Kai Rimmel

Aitäh, härra koosoleku juhataja! Hea ettekandja! Proua Riina Sikkut rääkis tegevustest, mis lähevad psühholoogilise nõustamise alla, aga seaduses on räägitud psühhiaatrilisest abist. Milliseid konkreetseid tegevusi on seaduses silmas peetud?

11:01 Signe Riisalo

Psühhiaatriline ravi puudutab diagnostilise kodifikatsiooni RHK-10 kohaselt neid diagnoose, mis seal on üles loetud, ja hõlmab nende diagnooside korral pakutavat ravi, aga eeskätt diagnoosimist. Enamik psühhiaatrilisi diagnoose on võimalik panna tingimusel, et kindel arv sümptomeid – neid võib olenevalt diagnoosist olla 3–10, iga diagnoosi puhul on see arv erinev – on teatud aja jooksul korduvalt esinenud. See tähendab, et psühhiaatriline sekkumine medikamentooselt või teraapiate kaudu ei ole esimene asi, millega psühhiaater seda noort inimest või piiratud teovõimega täisealist kohtlema hakkab. Kõigepealt toimub diagnoosimine, seda tehakse mitmes etapis, ja alles seejärel, kui diagnoos on pandud, minnakse vastavalt kehtestatud ravijuhistele ravimisega edasi. Me teame ju tegelikult sedagi, et näiteks depressiooni ja stressi – Eesti koolinooredki on avalikult välja öelnud, et stress ja depressioon ning vaimse tervise probleemid on nende jaoks täna ühed suurimad – raviga ei tegele mitte ainult psühhiaater, vaid ka perearst. Me teame, et ka perearstil on õigus diagnoosida depressiooni kui kõige levinumat psühhiaatrilist häiret ja väljastada retsepte medikamentoosseks raviks.

11:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 115 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määrän muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 4.

veebruari kell 17.15. Head kolleegid! Täname päevakord on ammendunud ja istung lõppenud. Aitäh!

Istungi lõpp kell 11.03.